

Goli otok kao Goffmanova totalna institucija

Hrvatić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:280978>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Marija Hrvatić

**GOLI OTOK KAO GOFFMANOVA
TOTALNA INSTITUCIJA**

ZAVRŠNI RAD

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Marija Hrvatić', written in a cursive style.

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

MARIJA HRVATIĆ

**GOLI OTOK KAO GOFFMANOVA
TOTALNA INSTITUCIJA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Ivan Perkov

Zagreb, 2024.

SAŽETAK

U ovom se radu raščlanjuje fenomen Golog otoka u kontekstu sociološkijske teorije totalne institucije Ervinga Goffmana. Analiziran je Goli otok kao politički logor, postupci preodgoja *ibeovaca* i značaj Golog otoka kao simbola represije tadašnjeg režima. Za Goffmanovu totalnu instituciju važno je navesti da se život u njoj odvija u društvu svih ostalih članova, na jednom mjestu, s definiranim pravilima i zadacima koje obavlja veća grupa, a koju nadgleda i kojom upravlja manja grupa. Analizom se u ovom radu pokazalo da je Goli otok jedna vrsta totalne institucije. Elementi koji su posebno analizirani su: razlozi osnutka Golog otoka, početno razdoblje rada, dolazak Bosanaca na Goli otok, špalir, život na Golom otoku, ponižavanje i oduzimanje identiteta, politički preodgoj, politička konferencija, bojkot te Goli otok kao mentalna institucija/zatvor. Stavljanjem ovih fenomena u relaciju s Goffmanovom konceptualizacijom može se zaključiti da Goli otok ima karakteristike totalne institucije, no ističe se po svojoj specifičnosti i jedinstvenosti od sličnih institucija, s obzirom na ustroj, brutalnost, kažnjeničku samoupravu, politički diskurs i kontroverze koje fenomen Golog otoka prate sve do današnjih dana.

Ključne riječi: Goli otok, Erving Goffman, totalna institucija, politički preodgoj, *ibeovci*

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. ERVING GOFFMAN: PREMA TEORIJI TOTALNE INSTITUCIJE.....	2
2. RAZLOZI OSNUTKA GOLOG OTOKA	3
3. POČETNO RAZDOBLJE RADA GOLOG OTOKA.....	4
4. DOLAZAK BOSANACA NA GOLI OTOK.....	4
5. ŠPALIR.....	5
6. ŽIVOT NA GOLOM OTOKU	6
7. PONIŽAVANJE I ODUZIMANJE IDENTITETA.....	9
8. POLITIČKI PREODGOJ	10
8.1. Politička konferencija.....	12
8.2. Bojkot.....	13
9. GOLI OTOK KAO MENTALNA INSTITUCIJA/ZATVOR	14
ZAKLJUČAK	17
LITERATURA	19

UVOD

Završnim radom želi se analizirati fenomen Golog otoka u kontekstu sociološke teorije totalne institucije Ervinga Goffmana. Uz povijesni kontekst utemeljenja i rada logora za politički preodgoj, središnji dio završnoga rada bit će usmjeren na društvene uzroke i posljedice na kolektivnoj i individualnoj razini. Prema teoriji totalne institucije Ervinga Goffmana analizirat će se Goli otok kao politički logor, postupci preodgoja *ibeovaca* i značaj Golog otoka kao simbola represije tadašnjeg režima. Erving Goffman totalnu instituciju definira kao „...mjesto boravka i rada gdje više pojedinaca sličnog položaja, odsječenih od šireg društva tijekom jednog zajedničkog vremenskog perioda, vodi jedan zatvoren, kontroliran život.“ (Goffman, 2011) Pojam je prvi puta koncipirao u svojem djelu *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*, objavljenom 1961. godine, nakon provođenja istraživanja u psihijatrijskim ustanovama. Isto tako, Goffman ističe da je u totalnim institucijama prisutna „barijera prema društvenim odnosima s vanjskim svijetom i barijera koja ne dozvoljava napuštanje i koja je često ugrađena u određeno fizičko postrojenje, u obliku zaključanih vrata, visokih zidova, bodljikave žice, stijena, vode, šume ili pustare“ (Goffman, 2011). Dijeli ih na pet tipova:

- institucije za one koji se ne mogu brinuti sami za sebe i prijetnja su za širu zajednicu (psihijatrijske bolnice),
- ustanove za one koji su nekompetentni brinuti se za sebe, ali ne predstavljaju prijetnju (starački domovi),
- institucije kojima je svrha odvajanje osoba koje predstavljaju opasnost za ostatak društva (zatvori, logori, kaznionice),
- institucije osnovane u svrhu obuke (internati, vojarne, radni kampovi) i
- institucije koje pružaju povlačenje od šire zajednice iz religioznih razloga (samostani) (Shreeya, 2018:186-187).

Za Goffmanovu totalnu instituciju važno je navesti da se život u njoj odvija u društvu svih ostalih članova, na jednom mjestu, s definiranim pravilima i zadacima koje obavlja veća grupa, a koju nadgleda i kojom upravlja manja grupa (Goffman, 2011). Stoga se u ovom radu želi pokazati da je Goli otok – logor za internaciju *ibeovaca* jedna vrsta totalne

institucije. Goli otok smješten je u Velebitskom kanalu Jadranskog mora, a kao politički logor započeo je s radom 1949. godine. Ogojeli teren, nepostojeće zelenilo i velike dubine uz obalu (Čvek, 2018) bili su savršeni uvjeti za osnivanje zatvora koji će nadzirati i čuvati tada najveće neprijatelje Jugoslavije. Fenomen Golog otoka u radu će se analizirati i povezati s Goffmanovom teorijom totalnih institucija kroz pojedine segmente: razlozi osnutka Golog otoka, početno razdoblje rada, dolazak Bosanaca na Goli otok, špalir, život na Golom otoku, ponižavanje i oduzimanje identiteta, politički preodgoj, politička konferencija, bojkot te Goli otok kao mentalna institucija/zatvor.

1. ERVING GOFFMAN: PREMA TEORIJI TOTALNE INSTITUCIJE

Erving Goffman svoje djelovanje u polju sociologije započinje objavom prve knjige *The Presentation of Self in Everyday Life* 1956. godine u kojoj uvodi koncept dramaturškog pristupa u proučavanju institucija kojim opisuje tehnike i probleme upravljanja impresijama (Vukadinović, 1984). Kroz dramaturški pristup, društveni život promatra se kao kazališna predstava u kojoj je pojedinac glumac te kroz svoj nastup upravlja impresijama publike i tako stvara željenu sliku o sebi (Perkov, Šarić, 2021). U djelu *Asylums: Essays on the Condition of the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates* iz 1961. godine, nakon boravka u duševnoj bolnici gdje je promatrao pacijente i osoblje, prikazuje život unutar duševne bolnice, metode kojima se pacijenti prilagođavaju životu unutar institucije i načine kojima traže izlaz iz nje (Vukadinović, 1984). Isto tako, razvija koncept totalne institucije na temelju analize duševne bolnice te ga primjenjuje i na druge vrste institucija poput logora, zatvora, internata, sirotišta, brodova i vojarni (Popović, Relja, Gutović, 2022). Kroz djelo *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*, objavljeno 1963. godine, Goffman analizira i opisuje načine na koji se stigmatizirani predstavljaju u interakciji s „normalnima“, kako shvaćaju sebe i odnos s „normalnima“ te kako se nose s odbacivanjem i slikom koju ostali stvaraju o njima (Freidson, 1983). Narednih dvadeset godina još je više obogatio polje sociologije djelima *Behavior in public places*, *Interaction Ritual: Essays in Face-to-Face Behavior*, *Relations in public*, *Gender advertisements*, *Frame Analysis*, *Forms of talk*. Goffmanove teorije primjenjivane su u sociološkim istraživanjima i radovima u Hrvatskoj od kojih je važno spomenuti istraživanje uvjeta u kojima žive hrvatski pomorci te sličnosti njihovog

života sa životom u totalnim institucijama, analizirano u znanstvenom radu *Contributions to the Debate on the Ship as a Total Institution: A Survey among Dalmatian Seafarers* (Popović, Relja, Gutović, 2022) te znanstveni rad *Samopredstavljanje na društvenim mrežama* u kojem je primjenom Goffmanovog dramaturškog pristupa analiziran proces samopredstavljanja na društvenim mrežama (Perkov, Šarić, 2021). Zbog cjelovitosti i sveobuhvatnosti Goffmanove teorije bilo je moguće usporediti Goli otok s teorijom totalne institucije.

2. RAZLOZI OSNUTKA GOLOG OTOKA

Nakon donošenja Rezolucije Informbiroa¹, Komunistička partija Jugoslavije na sve je moguće načine između 1948. i 1956. godine nastojala otkriti, diskreditirati i kazniti pristaše Rezolucije (*ibeovce*), to jest svakoga koji je „...na neki način podržavao politiku SSSR-a za vrijeme spora s Jugoslavijom i, na neki način, u tom smjeru i djelovao.“ (Previšić, 2019:68-69) *Ibeovci* u stvarnosti nisu bili ustrojena skupina jer nisu imali uspostavljenu hijerarhiju, vođu, niti povezujuću političku ideju, iako je do osamdesetih godina prošloga stoljeća prevladavalo mišljenje da su bili „...homogena, politički, akcijski i ideološki jasno definirana skupina, pa čak i organizacija.“ (Previšić, 2019:67) Točan broj uhićenih *ibeovaca* ne može se sa sigurnošću odrediti, no smatra se da ih je registrirano bilo 55 663, od kojih je 16 280 osuđeno i zatvoreno, a pripadali su svim nacionalnim skupinama i porijeklom iz svih jugoslavenskih republika (Čvek, 2018).

---

¹ Nakon proglašenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije sovjetski je utjecaj unutar države bio snažno izražen, a krajem 1947. primjetne su sve veće kritike i napadi na politiku Komunističke partije Jugoslavije i Titovo vodstvo od strane Komunističke partije Sovjetskog saveza. Usvajanjem Rezolucije Informbiroa 20. lipnja 1948. u Bukureštu, započinje razdoblje sukoba između komunističkog pokreta Moskve i KPJ-a koja je optužena za odstupanje od lenjinističke teorije partije. Staljin i sovjetski komunisti željeli su izazvati rascjep u državi i navesti jugoslavenski narod na pobunu protiv Tita i njegove vlasti. Sovjetski savez, dugogodišnji saveznik Jugoslavije, postao je neprijatelj, a svi koji su se smatrali pobornicima Staljina, proglašeni su informbirovcima, to jest *ibeovcima* (Čvek, 2018).

3. POČETNO RAZDOBLJE RADA GOLOG OTOKA

Prva skupina kažnjenika, sastavljena od 28 Slovenaca i Hrvata, na Goli otok stigla je 7. srpnja 1949. godine. Odmah pri dolasku kažnjenici su morali skinuti odjela i okupati se u moru nakon teškog putovanja. U logoru okruženom žicom tada je bilo izgrađeno 11 drvenih baraka među kojima su bile i one za kuhinju i bolnicu, dvije barake za isljednike, dvije za milicionere te dva skladišta. Prvim su kažnjenicima, obučanima u stare vojne odore, dodijeljena zanimanja potrebna za funkcioniranje logora, a povoljnije su prošli oni koji su znali neki zanat, poput električara, drvodjelja, pekara, od onih koji su morali tucati kamen (Previšić, 2019:197-198). Sljedeća je grupa, zapravo prva velika skupina od 1200 kažnjenika, stigla nakon dva dana te su jednako kao i njihovi prethodnici bili skidani i okupani u moru dok su milicioneri zbijali šale na račun uplašanih i zbunjenih *ibeovaca* koji su na zahtjev milicajca morali držati dah dok im jedan od njih nije doviknuo da izađu. Kažnjenici su zatim bili ošišani, podijeljene su im stare vojničke ljetne uniforme i opanci od auto guma ili stare čizme te su izašli pred upravu logora (Previšić, 2019:198-199). Nakon toga podijeljeni su u barake na čelu kojih su bile sobne starješine. Na početku rada Golog otoka, prvih mjesec dana, režim je bio donekle liberalan, kažnjenici su sudjelovali u izgradnji infrastrukture, a ostatak vremena provodili su jedni s drugima. Milicajci nisu primjenjivali fizičko nasilje, a neposluh se nije sankcionirao. Hrana je bila prihvatljiva i imala je adekvatnu nutritivnu vrijednost (Previšić, 2019:201).

4. DOLAZAK BOSANACA NA GOLI OTOK

Situacija se drastično promijenila dolaskom bosanske grupe ili „Bosanaca“, mjesec dana nakon prve grupe, kada se svaki segment života na Golom otoku mijenja; organizacija, odnosi, rad, prehrana, politički stav *ibeovaca*. Na Goli otok dovedeni su kao prikriveno Udbino sredstvo koje je služilo za slamanje *ibeovaca*, a sastojali su se od pristaša Rezolucije Informbiroa, političkih kažnjenika, uhićenih ustaša, četnika i kriminalaca koji su kazne služili u Centralnom zatvoru Bosne i Hercegovine. Ponuđen im je izbor: umjesto služenja dugogodišnjih zatvorskih kazni, putem nasilja, uspostaviti na Golom otoku i provoditi ideju političkog preodgoja *ibeovaca* (Previšić, 2019:202-203). Čak se i njihov dolazak drastično razlikovao od onoga koji su prošli *ibeovci*. Na brodu su se vozili na

palubi uz pjevanje i skandiranje Titu i Partiji te se na njima nije moglo vidjeti da su prošli fizičko nasilje ili teške uvjete putovanja (Previšić, 2019: 206).

5. ŠPALIR

Dolaskom Bosanaca uvodi se i špalir, najpotresniji i najtraumatičniji događaj kroz koji su kažnjenici morali proći. Špalir je služio kao obred dočekivanja novih kažnjenika, a provodio se tako da su svi logoraši morali stati u dvored kroz koji će prolaziti novopridošli kažnjenici.² Na početku se na njih pljuvalo, vikalo i vrijeđalo, no dolaskom treće ili četvrte grupe u travnju 1950. godine, započelo je premlaćivanje kažnjenika koji su morali proći kroz oko 3500 do 4000 ljudi, to jest čitav logor koji je morao sudjelovati u špaliru (Previšić, 2019:207-209). Najteži špaliri bili su između prosinca 1949. i kolovoza 1951., koji su iskusile šesta, sedma i osma grupa zatvorenika, kada su se prilikom prolaska špalira koristile palice, letve i drugi tvrdi predmeti. Neki su kažnjenici kroz špalir morali prolaziti goli, dok su oni odjeveni lakše mogli podnijeti udarce. Mnogi su tijekom prolaska padali u nesvijest ili glumili nesvjesticu kako bi izbjegli daljnje mučenje. Nakon špalira svi su kažnjenici morali skinuti odjeću te se ona nosila u magazin s ceduljom s imenom vlasnika, a većini nikada nije vraćena (Previšić, 2019:210-212). Iako je prolazak kroz špalir bio izrazito težak i traumatičan, prepoznaje se specifičan oblik logoraške solidarnosti gdje je većina onih koji su sudjelovali u premlaćivanju glumila udaranje, udarala slabije ili su samo vikali, pljuvali i čupali kosu što je za kažnjenike koji su prolazili kroz špalir značilo razliku između života i smrti (Previšić, 2019:214). Najteže je bilo onima koji su se vraćali na Goli otok na ponovno služenje kazne tzv. dvomotorci koji su prolazili kroz posebno teško mučenje na brodu i u špaliru (Previšić, 2019:213). Grupe nakon ljeta 1951. godine nazivane su novim imenom – nova banda te ih se nakon prolaska kroz špalir popisivalo, zapisivali su se osnovni podaci pridošlih *ibeovaca*, odjeća im se skidala i pohranjivala, dobili su kažnjeničke odore, stare vojničke uniforme, obuću

---

² „Kad je brod ispražnjen naređenje: sagni se, glava dolje, tišina. Prolaze trenutci neizvjesnosti. Odjednom osjetim dodir s desne strane. Netko traži moju ruku i stavlja mi nešto u šaku. Kocke šećera. Zar je to moguće? Nakrenem malo glavu i upijam lik tog ČOVJEKA. Upamtio sam ga zauvijek. ČOVJEK NA GOLOM OTOKU. Kad je krenula kolona golih, poluživih kroz špalir tamnopusatih shvatio sam da mi je tih nekoliko kocki šećera dalo snagu za put do logora kroz špalir tamnopusatih koji udaraju nesmiljeno i s jedne i s druge strane.“ (Hrvatić, 2016:15)

sastavljenu od odrezanih automobilskih guma povezanih špagom te okrugle kape. Također su bili ošišani, poprskani DDT-jem i poslani u karantenu na dvadeset dana zbog epidemije tifusa ranije te godine, nakon koje su se pridružili drugim kažnjenicima (Previšić, 2019:216-217).

6. ŽIVOT NA GOLOM OTOKU

Na temelju ranije definirane totalne institucije, čije su karakteristike boravak i rad pojedinaca u sličnom položaju na istome mjestu tijekom određenog razdoblja te odsječenost od ostatka društva, vidljivo je da se život *ibeovaca* na Golom otoku u bitnome poklapa sa životom u takvoj instituciji. Dnevna rutina na Golom otoku bila je gotovo ista za sve kažnjenike. Točno je određeno bilo vrijeme spavanja, obroka, rada, razonode i druženja s drugim kažnjenicima. Sve su aktivnosti kažnjenici radili zajedno, a privatnosti gotovo da i nije bilo (Previšić, 2019). Kako je Goffman objasnio u djelu *Asylums* (Davies, 1989 prema Goffman, 1968) svi se segmenti svakodnevnog života u totalnoj instituciji odvijaju na istom mjestu i određuje ih jedan autoritet.

Na Golom otoku sustav organizacije bio je strogo hijerarhiziran, jasno strukturiran i precizno isplaniran, a vrhovni autoritet bila je UDBA koja je nadzirala svaki segment djelovanja logora i život svakog logoraša. Na vrhu hijerarhije nalazila se logorska uprava, Udbini visoki oficiri koji su imali svoje zamjenike i rukovoditelje. Sljedeću najvažniju funkciju imali su isljednici (oficiri srednjeg i višeg ranga) čiji je posao bio različitim metodama izvući iz kažnjenika imena drugih *ibeovaca* na slobodi. Također su njihove procjene o stupnju preodgoja kažnjenika izravno utjecale na odluku puštanja zatvorenika na slobodu ili ne (Previšić, 2019:239-240). Sustav upravljanja i kontrole promijenio se dolaskom „Bosanaca“ te postaje organizacija kakva se rijetko može vidjeti tijekom povijesti interniranja ljudi, budući da kažnjenici počinju upravljati kažnjenicima. Samouprava Golog otoka podrazumijevala je da svi zajedno jedu, rade, spavaju, liječe se te da logoraši tuku druge logoraše, cinkaju i ubijaju dok Udbine ruke prividno ostaju čiste. „Centar“ je bio poveznica između uprave Golog otoka i paviljonskih rukovodstava, to jest „Bosanaca“ (Previšić, 2019:239-242). Goffman navodi da se u totalnoj instituciji svaki aspekt dnevnog rasporeda događa u neposrednom društvu mnogobrojnih drugih, gdje se svi tretiraju jednako te obavljaju jednake stvari. Sve su aktivnosti točno određene

i obavljaju se u točno određenom vremenu. Dnevni raspored stvaraju službenici u instituciji i produkt je eksplicitnog i formalnog sustava odlučivanja kako bi nametnute aktivnosti spojene u racionalan plan služile kao sredstvo ispunjavanja ciljeva institucije (Davies, 1989 prema Goffman, 1968:77-78), u slučaju Golog otoka, politički preodgoj *ibeovaca*.

Rigoroznom rutinom na Golom otoku održavao se red, a predvidljivi dnevni raspored zatvorenici je dodatno otežavao podnošenje teškog života na otoku. Dan je započinjao rano, između 5 i 6 sati ujutro kada su kažnjenici morali odmah nakon glasnog buđenja obući svoju obuću te krenuti na zajedničko obavljanje nužde u kolektivnim toaletima nakon čega bi posloženi u redove dobivali oskudan doručak (Previšić, 2019:263-264). Nakon doručka svi bi kažnjenici bili okupljeni na golotočkom trgu gdje ih se prebrojavalo i podijelilo u skupine za rad. Mukotrpan rad lomljenja kamena³ ili drugih poslova koje su obavljali oni bolesni i nemoćni prekinulo bi vrijeme za ručak, nakon čega su kažnjenici imali pauzu, no postojalo je dana kada se radilo bez prestanka te se ručak nosio na radilište. Tijekom svakog odlaska na rad i dolaska s rada, kažnjenici su morali pjevati različite režimske i antiibeovske pjesme te skandirati parole (Previšić, 2019:266-268). Veliki je problem predstavljala konstantna žeđ jer su kažnjenici u danu dobivali oko pola litre vode do maksimalno litre te su bili primorani napraviti vlastite naprave za prikupljanje kišnice. Težak radni dan trajao je između osam i dvanaest sati, ponekad i više nakon čega su kažnjenici odlazili na večeru. Nakon večere održavale bi se političke konferencije i kulturni čas (sat). U rijetkim trenucima kada su imali slobodnog vremena, kažnjenici su se odmarali, razgovarali s drugim kažnjenicima i pušili. Vrijeme za spavanje bilo je u 22 sata, a izlaženje iz paviljona tijekom noći bilo je zabranjeno stoga se nužda obavljala u kanti ispred paviljona. Spavanje je bilo posebno nelagodno jer je u paviljonima spavalo oko 250 logoraša u boksovima od tri kata u tri reda, a odmor je otežavalo i spavanje na tvrdim daskama i jak smrad s obzirom na to da su kažnjenici dobivali dopuštenje da se okupaju u moru samo nekoliko puta godišnje (Previšić, 2019:268-274).

---

³ „A onda jednoga dana kad je kolona naše druge grupe na Golom otoku odlazila na rad u kamenolom, primijetim sa strane u kamenjaru jednog tamnoputog kako kamen i stavlja ga na već oveću hrpu istucanog kamena. Tucanje kamena - potpuna izolacija i najteža kazna.“ (Hrvatić, 2016:9)

Goffman napominje da sve totalne institucije imaju karakteristiku da oni koji u njima prebivaju stanuju na jednom zajedničkom mjestu, no razlikuju se po stupnju zatvorenosti i kontaktu s onima izvan institucije te po mogućnosti odlaska (Davies, 1989 prema Goffman, 1968:84). U slučaju prisilne ustanove zatvorenog tipa zatvorenici u nju ulaze pod prisilom ili na prijevaru te ih se u njima drži protiv njihove volje. Isto tako, postoji jasna hijerarhija i podijeljenost na zatvorenike i osoblje (Davies, 1989:86). Ipak prema Goffmanu (Davies, 1989 prema Goffman, 1968:86) postoji mogućnost mobilnosti između rangova, to jest u nekim se institucijama vođe zatvoreničkih skupina i čuvari vrlo malo razlikuju po funkcijama i povlasticama, što je vidljivo i na Golom otoku koji se može okarakterizirati kao prisilna ustanova zatvorenog tipa gdje su čuvari zapravo i sami kažnjenici.

Iako u totalnoj instituciji može postojati određena mobilnost, ipak je ona strogo određena, to jest osuđenici u zatvoru ne mogu postati čuvari, ni pacijenti u psihijatrijskoj ustanovi psihijatri, kao što ni „Bosanci“ nisu mogli postati isljednici ili logorska uprava. Totalne institucije razlikuju se prema ciljevima te ih se može podijeliti na

- 1) institucije u kojima se pojedinci odvajaju od ostataka društva putem izolacije kako bi živjeli drastično drugačiji život od onog konvencionalnog,
- 2) institucije kojima je svrha obavljanje utilitarne zadaće, vojne ili ekonomske prirode te
- 3) institucije kojima je prvotna zadaća transformacija pojedinaca, odnosno preodgoj nezrelih u korisne ili prilagođene, liječenje ludih u zdrave, reformiranje zlih, to jest različitim načinima socijalizirati i promijeniti pojedince kako bi se ponašali u skladu i prihvatili društvene norme (Davies, 1989:88).

Elementi svake od spomenutih institucija moguće je pronaći i na Golom otoku, no najviše zajedničkih elemenata logor za preodgoj *ibeovaca* ima s trećim tipom totalne institucije dok dijeli i elemente s prvom s obzirom na to da se preodgoj uz ostala sredstva obavljao i izolacijom od ostatka društva.

7. PONIŽAVANJE I ODUZIMANJE IDENTITETA

Zatvorene i prisilne totalne institucije često karakterizira ponižavanje i oduzimanje identiteta zatvorenika kako bi se postigla društvena kontrola i sigurnost unutar ustanove (Davies, 1989:92-93). Nasilje i mučenje koristili su se tijekom istrage kako bi se iz uhićenih iznudila priznanja. Nisu svi uhićeni bili jednako tretirani tijekom istrage, a pristup je ovisio o razini suradnje uhićenog i volji istražitelja. Zbog toga je dio kažnjenika na Golom otoku tijekom istrage iskusilo nekoliko šamara, dok su oni koji su inzistirali na svojoj nevinosti doživjeli fizičko nasilje i tešku torturu od strane istražitelja s ciljem promjene svojega stava (Previšić, 2019:131-133). Ponižavanje je krenulo već u transportu zatvorenika vlakom koji je vozio rutom Beograd-Zagreb-Bakar.

Tjedan do dva tjedna nakon izricanja kazne krenulo je putovanje prema Golom otoku, no zatvorenici tijekom transporta nisu znali gdje ih se šalje, do željezničke stanice stizali su po noći u zamračenim kamionima prekrivenima ceradom koji su bili parkirani na otvor vagona kako bi ih se što diskretnije uvelo u vlak (Previšić, 2019:173-174). U vagonima je prevoženo od 50 do 80 kažnjenika koji su tijekom vožnje kamionima i vlakom cijelo vrijeme bili lisicama vezani po dvoje. Putovanje je bilo izrazito neugodno zbog slabog dotoka zraka i neprijatnog mirisa s obzirom na to da su vagoni bili korišteni za prijevoz stoke te se nužda obavljala u kibli (posudu) unutar vagona. Posebno ponižavajuće za kažnjenike bilo je obavljanje nužde pred svima u vagonu, vezani za drugu osobu. Na psihičko stanje zatvorenika, uz teške uvjete, dodatno je utjecala i neizvjesnost o tome gdje ih se šalje, a mogli su samo kroz pukotine u vagonu razaznati veće gradove. Oni koji su se u vagonima našli s dvomotorcima znali su što ih očekuje, no većina je putovala u nepoznato (Previšić, 2019:176-179). Prilikom pretrčavanja od vagona do broda kažnjenici su prolazili kroz špalir pedesetak metara, tijekom kojega ih je milicija tukla i gurala te su zatim bacani u unutrašnjost broda prilikom čega su mnogi zadobivali teške ozljede. Najteže je bilo onima koji su padali odmah ispod otvora, a nisu se uspjeli pomaknuti, jer su na njih padali ostali kažnjenici. Putovanje brodom za kažnjenike je predstavljao novi fizički, a posebno psihički udar jer su u tom trenutku mogli očekivati samo najgore te se širio strah i panika od neizbježne smrti. Tijekom plovidbe milicajci ili udbaši bi slučajno ili ciljano tukli već ozlijeđene kažnjenike. Najgore su opet prolazili dvomotorci i *ibeovci* koji su bili na visokim partijskim i državnim funkcijama te su pojedini dvomotorci tijekom putovanja bili zavezani za brodski jarbol (Previšić,

2019:180-184). Ponižavanje na Golom otoku provodilo se prolaženjem kroz već spomenuti špalir, uvredama i povicima tijekom špalira poput „Dole reponje“, „Tuci bandu“, „Udri izdajnike“, „Smrt špijunima NKVD-a“, golim prolaženjem kroz špalir te u gotovo svakom dijelu života golotočkih kažnjenika – lošim životnim i higijenskim uvjetima, gladovanju, žeđi, nasilju, prisilnom radu, odnosu s isljednicima. Neki su kažnjenici nakon prolaska kroz špalir bili ubacivani u veliku bačvu morske vode, dvomotorci gurani naglavačke, a neki odvedeni u plicak kako bi oprali krv sa sebe (Previšić, 2019:209, 216).

Središnja tema Goffmanove teorije o totalnim institucijama su procesi umrtvljenja (*mortification processes*) koji se koriste za postizanje kontrole nad zatvorenicima, a uključuju oduzimanje identiteta, zatvoreniku se želi oduzeti uloga i njegovo „ja“ koje je imao prije ulaska u instituciju, isto tako strogu regulaciju svakodnevnog života zatvorenika te tiranizaciju (Mouzelis, 1971:113). Oduzimanje identiteta kažnjenika na Golom otoku postizalo se raznim metodama, recimo uzimanjem odjeće i šišanjem. Kažnjenici su izgubili pravo da ih se oslovljava partijskim nazivom „drug“ već ih se nazivalo skupnim nazivom „banda“, a nisu smjeli ni isljednike nazivati drugovima (Previšić, 2019:241). Svaki aspekt njihovog života bio je strogo kontroliran, unaprijed određen i predvidiv, ispunjen teškim fizičkim radom, nasiljem i ugnjetavanjem. Takvi se procesi koriste u totalnim institucijama jer se degradacijom i demoralizacijom stvaraju popustljiviji zatvorenici koje je lakše kontrolirati nego one koji imaju visoki stupanj autonomije (Mouzelis, 1971:113).

8. POLITIČKI PREODGOJ

Goffman u djelu *Asylums* razvija ideju totalne institucije kao organizacije čiji su članovi zatvoreni na dulje vremensko razdoblje, a primarni je cilj institucije promjena njihovog identiteta te ju karakterizira namjera ostvarivanja kontrole nad svakim aspektom zatvorenikova života (Shreeya, 2018:174). Zatvorenik je u totalnoj instituciji relativno nemoćan i pasivan, pod kontrolom osoblja, pravila i institucionalnih uređenja kojima se uspostavlja dominacija nad njime te mu jedino preostaje nadanje da će se uspjeti prilagoditi životu u ustanovi i pretvaranje da mu je dobro, spremnosti da bude pušten, no češće podliježu procesima umrtvljenja (Shreeya, 2018:178). Greg Smith totalne

institucije naziva prisilnim kućama za ekstremno uvjeravanje te se zatvorenik tretira kao „sirovina“ koju je potrebno isključiti od ostatka društva i reorganizirati, stoga je umrtvljenje zatvorenika ključno za funkcioniranje institucije u kojoj živi veliki broj osoba u zatvorenom okruženju (Shreeya, 2018 prema Smith, 2006:178). Zbog toga je posebno važno da zatvorenik izgubi individualnost, jer bi zadržavanje jedinstvenosti i individualnosti utjecalo na život kolektiva, a on bi se teže kontrolirao. Međutim, potpuni gubitak osjećaja individualnosti i preuzimanje određenja koje nameće organizacija rijedak je slučaj jer zatvorenici tijekom boravka u instituciji traže neslužbene osnove samoidentifikacije. Stoga je određenje koje mu je organizacija nametnula samo djelomično (Shreeya, 2018:178-179). Ako je glavni cilj totalne institucije transformacija pojedinaca, različitim ih načinima socijalizirati i promijeniti kako bi se ponašali u skladu s društvenim normama (Davies, 1989:88), kako je ranije spomenuto, onda je na Golom otoku to bio politički preodgoj *ibeovaca*. Glavni je cilj logoraške institucije Golog otoka bio političko reformiranje kažnjenika, to jest spremnost na odbacivanje *ibeovskog* uvjerenja što je izravno utjecalo na njegovo puštanje s otoka, trajanje kazne, težinu posla koji će obavljati, hoće li jesti i koliko će spavati (Previšić, 2019:295). Početke političkog preodgoja (srpanj-listopad 1949.) karakterizira povremeno nasilje „Bosanaca“ koji su na čelo baraka postavili svoje povjerenike te širenje straha i sporadični fizički obračuni, slamanje *ibeovaca* i tjeranje da se opredijele za politiku KPJ-a.

Veliki utjecaj na spremnost kažnjenika na promjenu stava, čemu su se do tada uspijevali opirati, bila je smrt Blaža Raičevića, neformalnog lidera *ibeovaca* na Golom otoku, nakon čega dolazi do masovne podrške KPJ-a i odbacivanje Rezolucije Informbiroa (Previšić, 2019:300-303). Prva se grupa morala kolektivno izjasniti za politiku KPJ-a, nasilje se samo djelomično primjenjivalo, isljednici su imali ulogu dobronamjernih savjetnika te se gotovo cijela grupa verbalno distancirala od Rezolucije Informbiroa zbog čega su pušteni s Golog otoka već nakon tri ili četiri mjeseca (Previšić, 2019:303-307). Odlaskom prve grupe završava „liberalno“ razdoblje na Golom otoku te između dolaska treće i četvrte grupe (studeni 1949. - travanj 1950.) dolazi do bitnih promjena u političkom preodgoju koji je sada uz verbalno odbacivanje podrške Rezoluciji, uključivalo i prokazivanje *ibeovaca* na slobodi te sudjelovanje u pritisku na druge logoraše. Metode prisile koje se tada koriste pretežno se temelje na nasilju, međusobnom prokazivanju i teškom fizičkom

radu, a ispunjenje uvjeta i stupanj revizije političkog stava utjecalo je na odluku o puštanju na slobodu (Previšić, 2019:307-309).

8.1. Politička konferencija

Najvažniji segment u političkom preodgoju bila je politička konferencija ili politički čas, to jest redoviti sastanci u paviljonima koji su se održavali u večernjim satima, nakon obavljenog rada, a vodili su ih sobne starješine i drugi članovi paviljonskog štaba u izravnoj vezi s isljednikom. Prva faza političke konferencije zvala se iznošenje neprijateljskog rada gdje bi određeni kažnjenik pred čitavim paviljonom morao prezentirati svoju povijest do Rezolucije Informbiroa te iznijeti svoju ibeovsku djelatnost. Kažnjenik je morao samokritično iznijeti i pokajati se za svoja djela, napadati samoga sebe i priznati podršku Rezoluciji, neovisno je li stvarno bio kriv (Previšić, 2019:312-313).

Atmosferu u paviljonu, koja je bila poput linča, kao i ostale kažnjenike kontrolirao je sobni starješina po nuputcima isljednika. Razina nasilja također je ovisila o sobnom starješini jer je on imao mogućnosti uništiti kažnjenika ili mu pomoći ovisno koliko je motivirao ostale kažnjenike koji su upadali u riječ i vrijeđali kažnjenika koji je iznosio stav. U nekim bi se slučajevima na iznošenje stava doveli prijatelji kažnjenika iz njegovog privatnog života koji su isto bili na Golom otoku te su ga morali posebno agresivno napadati. Takve su metode preodgoja još više utjecale na psihičko stanje kažnjenika koji su morali slušati verbalne napade svojih prijatelja, a sve u cilju da se iskorijeni ibeovski stav i podrška Rezoluciji (Previšić, 2019:313-314). Od kažnjenika se očekivalo javljanje, diskutiranje i sudjelovanje na političkoj konferenciji, a njihova se aktivnost vrednovala. S obzirom na to da je proces političkog preodgoja bio pod prisilom i prijetnjom nasilja, često su izraženi stavovi bili neiskreni i predvidljivi te su se kažnjenici natjecali u prezentiranju što oštrije kritike prema SSSR-u (Previšić, 2019:332). Oni koji bi pokušali opravdati ili umanjiti svoje optužbe pred paviljonom, nisu dobro prošli. Postojao je i poseban paviljon zvan crna dvojka gdje su stav iznosili oni nepopravljivi logoraši. Oni kažnjenici koji nisu imali negativne karakteristike prije dolaska na Goli otok, nisu imali karakteristike teških *ibeovaca* i samokritično su priznavali krivnju, mogli su ponekad izbjeći premlaćivanje, dok su najtežem nasilju i pritisku tijekom iznošenja

stava bili izloženi dvomotorci na koje se gledalo kao na nepopravljivu bandu koja još uvijek nije izmijenila stav. Na kraju iznošenja stava kažnjenik bi stao pred sud paviljona gdje bi mu sobni starješina, osim u rijetkim slučajevima, predložio kaznu bojkota koju bi zatim paviljon složno prihvatio (Previšić, 2019:314-318).

8.2. Bojkot

Kazna bojkota predstavljala je posebno mučan, sadistički i nečovječan segment procesa političkog preodgoja na Golom otoku, a bila je glavni alat kojima su se kažnjenici prisiljavali na suradnju s Udbom. Kazna je uključivala psihičko i fizičko nasilje i ponižavanje u svrhu slamanja kažnjenika te prisiljavanje na otkrivanje ili izmišljanje drugih *ibeovaca* na slobodi i na sudjelovanje u nasilju nad drugim kažnjenicima. Na one koji su se odupirali kazni bojkota i odbijali suradnju s Udbom primjenjivalo bi se sadističko mučenje koje bi nekada rezultiralo i smrću (Previšić, 2019:318).

Bojkot je uz kaznu, također bio i kažnjenički status, to jest bojkotirani su se nalazili na dnu golootočke hijerarhije, oduzeta su im sva logoraška prava i identitet, karakteristično za zatvorene i prisilne totalne institucije. Bojkotirani su se od ostalih kažnjenika razlikovali po odjeći (crvene trake, crne košulje, bluze nošene naopako) prema kojoj su drugi logoraši znali da ih smiju slobodno premlaćivati. Nisu smjeli ni sa kime komunicirati, uvijek imati pognutu glavu, tijekom političkih konferencija morali su stajati u kutu paviljona, vrijeme spavanje bilo je za njih upola kraće jer su morali tijekom noći stražariti nad kiblom, to jest pognutom glavom stajati nad kiblom kada bi ju ostali kažnjenici tijekom noći koristili, a sve kako bi ih se dodatno ponizilo⁴. Bili su primorani čistiti toalete, donositi doručak, obavljati teži i besmisleniji fizički rad od ostalih, noseći kamenje s jedne hrpe na drugu, ponekad na leđima, a ako bi od umora pali drugi bi ih kažnjenici tukli dok se zbog iscrpljenosti više nisu mogli podignuti. Još je teže za bojkotirane bio prolazak kroz paviljonski stroj svake večeri, sličan špaliru, nakon

---

⁴ „Bojkot - veoma teška kazna. Bojkotirani nije smio s nikim razgovarati. Navečer bi prolazio barakom ili ispred nje kroz špalir, kroz stroj banda. Svi udaraju kad pretrčava ispred njih. Noću požarči iznad kible kod ulaza u baraku.“ (Hrvatić, 2016:15)

političke konferencije, prije odlaska na spavanje, kada bi ih članovi njihovog paviljona (200-250) tukli i vrijeđali (Previšić, 2019:318-322).

Oni kažnjenici koji se nisu mogli slomiti, smješteni su u samice ili ih se dodatno mučilo. Duljina bojkota ovisila je o spremnosti bojkotiranog da počne surađivati s Udbom, a kada više nisu mogli izdržati fizičko nasilje i ponižavanje bojkotirani bi kažnjenici napisali dopunu zapisnika, glavni dokument procesa političkog preodgoja na Golom otoku u kojemu su priznali da su *ibeovci* i odali imena drugih *ibeovaca* ili ih izmislili, ponižavajući i težak čin jer su time stavljali svoje prijatelje, kolege i poznanike u opasnost da i sami završe na Golom otoku. Nakon pisanja dopune zapisnika kažnjeniku se skidao bojkot te se mogao penjati u logorskoj hijerarhiji koja je sličila podjeli u kaste - bojkotirani, odloženi, član kolektiva, član aktiva, aktivist (Previšić, 2019:324-327).

Psihičko stanje kažnjenika dodatno se uništavalo metodama međusobnog kažnjavanja i prijavljivanja onih koji su potajno još uvijek podržavali Rezoluciju ili na bilo koji način kritizirali upravu i život na Golom otoku što je stvaralo atmosferu nepovjerenja i straha (Previšić, 2019:338-340). Kako je crnogorski komunist i kažnjenik na Golom otoku Božo Ljumović rekao, politički je preodgoj na Golom otoku uspijevao jer: „Uistinu, golootočani su postali konstruktivni članovi društva zato što je njihova lojalnost bila iznuđena strahom.“ (Previšić, 2019:346)

9. GOLI OTOK KAO MENTALNA INSTITUCIJA/ZATVOR

Kroz istraživanje zatvora, psihijatrijskih ustanova, naselja i gradova George A. Hillery (1963), referirajući se na Goffmanovu teoriju totalnih institucija stvara model totalnih institucija, model zatvora i psihijatrijskih ustanova koji će u daljnjoj analizi biti uspoređeni s karakteristikama Golog otoka. Interakcija je u psihijatrijskim ustanovama i zatvorima direktna i indirektna, a osoblje ustanove odvojeno je od zatvorenika, kao što su i određeni zatvorenici odvojeni od ostale populacije. Konflikt, kao i neprijateljski stav postojao je između zatvorenika i osoblja, između članova osoblja vlada suradnja, a između zatvorenika javlja se i suradnja i konflikt. Osoblje određuje pravila i granice koje zatvorenici ili pacijenti smiju ili ne smiju prijeći (Hillery, 1968:783). Na Golom otoku osoblje koje je bilo odvojeno od kažnjenika su članovi uprave (Udba) dok su paviljonska

rukovodstva (Bosanci) boravila s ostalim kažnjenicima jer je na otoku vladao model kažnjeničke samouprave - osoblje koje je trebalo održavati red i kontrolu također su bili kažnjenici koji su uživali mnoge privilegije te su ustvari bili nominalno kažnjenici (Previšić, 2019:242).

Konflikt i neprijateljski stav na Golom otoku bio je snažno izražen između osoblja i kažnjenika, dok je između kažnjenika postojala određena solidarnost i suradnja, no s obzirom na to da ih se poticalo na prijavljivanje i odavanje onih koji su se protivili preodgoju, teško ju je bilo održati. Unutar psihijatrijskih ustanova i zatvora pacijenti/zatvorenici prolazili su kroz tri faze koje su uključivale prijem u ustanovu, zatvaranje ili boravljenje te otpuštanje (Hillery, 1968), kao što je bio slučaj i s kažnjenicima na Golom otoku. Između zatvorenika stvarala se mehanička solidarnost, između osoblja organska solidarnost, dok solidarnost zapravo nije postojala, već antagonizam, između zatvorenika i osoblja (Hillery, 1968).

Na Golom otoku može se primijetiti u jednom djelu mehanička solidarnost između kažnjenika koji su se pridržavali kolektivnih uvjerenja i pravila u svrhu opstanka te organska solidarnost između isljednika i paviljanskog rukovodstva kao i Udbe čija su zajednička uvjerenja i pravila težila političkom preodgoju *ibeovaca*. Psihijatrijske ustanove i zatvori funkcionirali su na temelju sistema kasti, a stratifikacija se temeljila na stupnju autoriteta i moći gdje su zatvorenici/pacijenti na dnu, a osoblje na vrhu (Hillery, 1968). S druge strane, na Golom otoku, s obzirom na to da je postojao sustav kažnjeničke samouprave, kažnjenici su se u ovom slučaju mogli uspinjati s dna društvene ljestvice, kao što je spomenuto u prethodnom poglavlju, pa čak i postati dio paviljanskih rukovodstava ako su se uspjeli u razred kolektiva i aktivista (Previšić, 2019:331).

U zatvorskim ustanovama osoblje koristi skup pravila/normi pomoću kojih kontrolira neprijateljski ili potencijalno neprijateljski raspoložene zatvorenike, budući da je od velike važnosti održavanje reda zbog čega može doći do konflikta, dok u psihijatrijskim ustanovama osoblje teži umanjivanju posljedica neprijateljskog raspoloženja pacijenata prema liječnicima (Hillery, 1968:787). Na Golom otoku, uz korištenja pravila i normi ponašanja, kontrola se vršila i upotrebom težih i lakših formi psihičkog i fizičkog nasilja i ponižavanja, stoga je moguće zaključiti da je na Golom otoku konflikt bio

institucionaliziran u djelovanje same institucije koja se koristila nasiljem u svrhu preodgoja „institucionaliziranih“.

Glavni je cilj totalnih institucija, zatvora, držanje zatvorenika izvan slobode, dok je psihijatrijske ustanove, liječenje pacijenata. Cilj Golog otoka može se smjestiti između ta dva cilja, s obzirom na to da je svrha također bila odvajanje određenih ljudi od ostatka društva lišenjem slobode, ali i njihov preodgoj, odnosno puštanje na slobodu nakon izvršene kazne koju su zaslužili prihvaćanjem stavova nametnutih od strane institucije. Pacijenti se u psihijatrijskim ustanovama odvajaju u različite odjele ovisno o stupnju kršenja pravila institucije, u bliskom su odnosu s onima koji su jednako neprilagođeni, a samim time otežava se proces izlječenja onima kojima je najpotrebniji. Da bi se pacijent naučio pravilnom ponašanju, u skladu s društvenim normama, tijekom boravka u psihijatrijskoj ustanovi važno je da ima mogućnost socijalizacije s ostalim pacijentima, primjerenu i čistu odjeću, adekvatan pribor za jelo, privatnost tijekom obavljanja nužde i higijene, sve ono što mu je u psihijatrijskoj ustanovi uskraćeno (Goffman, 1956:497-498). Oduzimanjem pacijentovog identiteta i dostojanstva onemogućava se njegovo liječenje i shvaćanje sebe. Na Golom otoku najproblematičniji kažnjenici smješteni su u samice, izolirani od ostatka logora, kao i u posebne barake te su sudjelovali u zasebnim političkim konferencijama. Slično kao i u psihijatrijskim ustanovama, kažnjenicima se oduzimalo dostojanstvo raznim metodama, poput nasilja, ponižavanja, načinom oslovljavanja, nehumanim higijenskim uvjetima, a sve u svrhu političkog preodgoja.

ZAKLJUČAK

Poredbena analiza Goffmanove totalne institucije i Golog otoka pokazala je visoku razinu podudarnosti u različitim segmentima. Goffman totalne institucije dijeli na pet tipova, a najviše sličnosti Goli otok ima s institucijama kojima je svrha odvajanje osoba koje predstavljaju opasnost za ostatak društva (zatvori, logori, kaznionice), a u manjem djelu s institucijama za one koji se ne mogu brinuti sami za sebe i prijetnja su za širu zajednicu (psihijatrijske bolnice).

Osim prema tipu, Goffmanove totalne institucije možemo usporediti s Golim otokom i prema ciljevima koje su trebale ostvariti. *Prvi* cilj totalne institucije podrazumijeva odvajanje pojedinaca od ostatka društva putem izolacije kako bi živjeli drastično drugačiji život od onog konvencionalnog. Goli otok također je institucija kojoj je cilj bio odvajanje *ibeovaca* od ostatka društva te smještanje na odvojeno i izolirano mjesto, otok smješten u Velebitskom kanalu, okružen dubokim morem i prekriven kamenom. Putovanje do otoka bilo je popraćeno stalnim strahom, neizvjesnošću, ponižavanjem, nasiljem i nehumanim uvjetima kojima se kažnjenike htjelo demoralizirati i stigmatizirati. Drastično drugačiji život vidljiv je na Golom otoku i kroz strogu dnevnu rutinu: rano buđenje, nedostatak vode i hrane, mukotrпно i besmisleno lomljenje i prenošenje kamenja. Privatnost je bila nepostojeća, kažnjenici su sve poslove obavljali zajedno, a posebno je izazovno bilo spavanje i obavljanje nužde u društvu ostalih kažnjenika. Oduzimanje odjeće i šišanje koristilo se u svrhu oduzimanja identiteta. *Drugi* cilj ispunjavaju one institucije kojima je svrha obavljanje utilitarne zadaće, vojne ili ekonomske prirode što na Golom otoku nije bio slučaj. *Treći* cilj imaju one institucije kojima je prvotna zadaća transformacija pojedinaca, odnosno preodgoj nezrelih u korisne ili prilagođene, liječenje ludih u zdrave, reformiranje zlih, to jest različitim načinima socijalizirati i promijeniti pojedince kako bi se ponašali u skladu, i prihvatili društvene norme. Goli otok gotovo se u cijelosti može usporediti s trećim tipom totalne institucije jer je njegova zadaća bila politički preodgojiti *ibeovce* koji su bili percipirani kao prijetnja tadašnjoj vlasti, postići kontrolu nad njima, oduzeti im identitet te iznuditi priznanje da su pristaše Rezolucije Informbiroa kao i otkriti imena ostalih pristaša.

Metode političkog preodgoja uključivale su svakodnevno fizičko i psihičko nasilje, ponižavanje te političke konferencije na kojima su *ibeovci* morali priznati svoju krivnju i

umiješanost u rad protiv vlasti. Glavna metoda kojima se kažnjenike prisiljavalo na priznanje krivnje i suradnju s Udbom bila je kazna bojkota, posebno mučan i nečovječan segment političkog preodgoja, za vrijeme kojega su kažnjenici prolazili kroz paviljonski stroj sličan špaliru te na razne druge nasilne načine ponižavani. Prolazak kroz špalir bio je osobito potresan događaj za sve kažnjenike koji su kroz njega morali proći, zbog visokog intenziteta nasilja i duljine trajanja. Kažnjenici su izgubili pravo da ih se oslovljava partijskim nazivom „drug“, a umjesto toga nazivani su skupnim nazivom „banda“, čime ih se htjelo dodatno degradirati. Usporedbom s Goffmanovom totalnom institucijom može se zaključiti da Goli otok ima karakteristike totalne institucije, no ističe se po svojoj specifičnosti i jedinstvenosti od sličnih institucija, s obzirom na ustroj, brutalnost, kažnjeničku samoupravu, politički diskurs i kontroverze koje su pratile Goli otok sve do današnjih dana.

LITERATURA:

1. Čvek, I. (2018) „Goli otok“, *Pleter: Časopis udruge studenata povijesti*, sv. 2 (2): 175-190.
2. Davies, C. (1989.) „Goffman’s Concept of the Total Institution: Criticisms and Revisions“, *Human Studies*, sv. 12 (1/2): 77–95.
3. Freidson, E. (1983.) „Celebrating Erving Goffman“, *Contemporary Sociology*, sv. 12 (4): 359–362.
4. Goffman, E. (1961./2011.) *Azili*, prev. N. Mrdak, S. Božinović, Srbija: Mediterran Publishing
5. Goffman, E. (1956.) „The Nature of Deference and Demeanor“, *American Anthropologist*, sv. 58 (3): 473–502.
6. Hillery, G. A. (1963.) „Villages, Cities, and Total Institutions“, *American Sociological Review*, sv. 28 (5): 779–791.
7. Hrvatić, L. (2016.) *Bajka o Golom otoku*, Pitomača: AD ARMA.
8. Mouzelis, N. P. (1971.) „ON TOTAL INSTITUTIONS“, *Sociology*, sv. 5 (1): 113–120.
9. Perkov, I. i Šarić, P. (2021.) „Samopredstavljanje na društvenim mrežama“, *Filozofska istraživanja*, sv. 41 (3): 627-638.
10. Popović, T., Relja, R. i Gutović, T. (2022.) „Contributions to the Debate on the Ship as a Total Institution: A Survey among Dalmatian Seafarers“, *Sociologija i prostor*, sv. 60 (2 224)): 263-286.
11. Previšić, M. (2019.) *Povijest Golog otoka*, Zagreb: Fraktura.
12. Shreeya, A. (2018.) „The Self as an Active Agent: Understanding Goffman’s Theory of Resistance in Total Institutions through Life-histories“, *Sociological Bulletin*, sv. 67 (2): 173–187.
13. Vukadinović, R. (1984.) „Kvalitativna metodologija u djelu Ervinga Goffmana“, *Revija za sociologiju*, sv. 14 (3-4): 235-239.